

UCHINCHI TOMON PROVAYDERLARINING MIJOZ MOLIYAVIY MA'LUMOTLARIGA KIRISHINING HUQUQIY ASOSLARI

Odilov Nozimjon Jumanazar o'g'li

Toshkent davlat yuridik universiteti magistranti

odilovnozimjon216@gmail.com

Annotatsiya. Ochiq bank API'lari moliyaviy sohada inqilob qilish imkoniyatiga ega bo'lgan yangi va rivojlanayotgan texnologiyadir. Ochiq bank API'lari uchinchi tomon provayderlariga (TPP) banklardan mijozlarning moliyaviy ma'lumotlariga xavfsiz va standartlashtirilgan tarzda kirish imkonini beradi. Biroq, ochiq bank API'lari ham bir qator huquqiy muammolarni keltirib chiqaradiki, ochiq bank API-lari orqali moliyaviy ma'lumotlarga kirishni ta'minlash uchun amaldagi qonunchilik asoslari, ochiq bank API-larini muvaffaqiyatli joriy etishni ta'minlash uchun hal qilinishi kerak bo'lgan asosiy huquqiy masalalar shular jumlasidandir.

Kalit so'zlar: Ochiq bank API'lari, uchinchi tomon provayderlari (TPP), PSD2, mobil ilova, platforma, moliyaviy ma'lumotlar

---

Mavzuning dolzarbligi: Ochiq bank mijozlar roziligi bilan uchinchi tomon provayderlariga banklardan mijozlarning moliyaviy ma'lumotlariga xavfsiz va standartlashtirilgan tarzda kirish imkonini beradi. Uchinchi tomonlar odatda bank mijozlariga umumiy moliyaviy ma'lumotlar va xizmatlardan foydalanadigan texnologiya, xizmat yoki ilovani taqdim etadilar. Ushbu ma'lumotlar ochiq bo'lishi mumkin emas, lekin ular faqat mijozning aniq iltimosiga binoan taqdim qilinishi mumkin. Ochiq bank API-larining xalqaro huquqiy bazasi hali to'liq belgilanmagan. Biroq, ochiq bank API-larini rivojlantirishga ko'maklashuvchi bir qator xalqaro tashabbuslar mavjud. Eng muhim xalqaro tashabbuslardan biri Yevropa Ittifoqining qayta ko'rib chiqilgan to'lov xizmatlari bo'yicha direktivasi (PSD2).

O'zbekiston Respublikasida ochiq bank API'lari uchun huquqiy asoslar hali ham yetarlicha to'liq ishlab chiqilmagan. Biroq O'zbekiston Markaziy banki

tomonidan mamlakatda ochiq bank faoliyatini rivojlantirishga ko'maklashish choralarini ko'rilgan bo'lib, bir nechta normativ hujjatlarda o'z ifodasini topgan. Ushbu normativ huquqiy hujjatlarga "Banklar va bank faoliyati to'g'risida"gi va "Shaxsga doir ma'lumotlar to'g'risida" gi O'zbekiston Respublikasi qonunlari misol bo'la oladi. Bu mijozlarga yangi va innovatsion moliyaviy mahsulotlar va xizmatlarni olish uchun moliyaviy ma'lumotlarini TPPlar bilan bo'lishish imkonini bermoqda. Hozirda "Click", "Payme" kabi ko'plab moliyaviy xizmat ko'rsatuvchi uchinchi shaxslarga banklar tomonidan ochiq bank ma'lumotlari umumiy normativ huquqiy hujjatlar asosida mijoz ruxsati bilan berilsa-da, yagona aniq tartib-tamoyillar to'liq ishlab chiqilmagan. Ochiq bank bunday rozilik asosida almashishni amalga oshirish uchun texnologik infratuzilma va huquqiy asoslarni talab qiladi. Demak, ochiq bank API'lari, uchinchi shaxslarning moliyaviy ma'lumotlarga kirish imkonini beruvchi huquqiy asoslar yaratilishi dolzarbligicha qolmoqda.

Tadqiqot maqsadi va usuli: nazariy qoidalar va amaliyotdagi muammolarni kompleks tadqiq etish asosida ochiq banklar moliyaviy ma'lumotlariga kirish imkonini berishga taalluqli muammolarni ko'rib chiqishning o'ziga xos xususiyatlarini tadqiq etish, xorijiy davlatlar qonunchiligini o'rganish hamda mazkur sohadagi muammolarni aniqlash va ularni bartaraf etish yuzasidan amaldagi qonunchilikni takomillashtirish bo'yicha nazariy va amaliy xulosalar ishlab chiqishdan iborat. O'zbekiston Respublikasi va xorijiy davlatlar mutaxassislari va olimlari tomonidan bildirilgan fikr-mulohazalar va xulosalardan, xususan, kiber va moliya huquqi sohasiga oid qarashlaridan, shuningdek, rasmiy-yuridik, mantiqiy, qiyosiy-huquqiy va qiyosiy-tipologik tahlil metodlaridan keng foydalanildi.

Tadqiqotning natijalari: O'zbekiston Respublikasi normativ hujjatlarida ochiq banklar moliyaviy ma'lumotlariga kirish imkonini beruvchi huquqiy normalar o'rganildi, xorijiy davlatlarda ochiq banklar moliyaviy ma'lumotlariga kirish imkonini berish bo'yicha yaratilgan huquqiy tizimning zamonaviy holati va undan ko'zlangan maqsadlar tahlil qilindi va olingan tahlil asosida xalqaro normalar holati va mavjud milliy qonunchilikni takomillashtirish yuzasidan xulosa chiqarildi

Tadqiqotning ilmiy-uslubiy ahamiyati: Ishning ilmiy-uslubiy ahamiyati tadqiqot O'zbekiston Respublikasining fuqarolik huquqi, kiber huquq va moliyaviy huquq sohalarida ochiq banklar moliyaviy ma'lumotlariga kirish

imkonini berishda mavjud qonunchilikni tizimli va kompleks tadqiq etish orqali uni xorijiy davlatlar amaliyoti bilan tahlil qilish yordamida mavjud muammolarni yoritib beradi. Ishda bayon etilgan taklif va xulosalardan kiber huquqi, fuqarolik va moliya huquqi sohasidagi qonunchilik normalarini va huquqni qo'llash amaliyoti mexanizmini takomillashtirishda, ushbu sohada davlat tomonidan tartibga solish sohalarini rivojlantirishda foydalanilishi mumkin.

Xulosa: O'zbekiston Respublikasida ochiq bank tizimi, API'lar va uchinchi shaxslar, ularga qo'yiladigan talablar, standartlar, javobgarlik masalalari bilan bog'liq savollarga yechim beradigan, alohida shu sohaga oid normativ-huquqiy hujjatning yo'qligi, amalda mavjud huquqiy hujjatlarda juda ko'p ochiq qoldirilgan masalalar mavjudligi va bir mavzuga oid huquqiy asoslarning turli normativ-huquqiy hujjatlar qismlarida belgilanishi va oqibatda, ko'plab huquqiy asoslar va majburiyatlar belgilanmay qolib ketishi ochiq bank sohasida O'zbekiston Respublikasi qonunchiligida alohida normativ-huquqiy hujjatda ehtiyoj borligini ko'rsatadi

REFERENCES:

1. Directive 2015/2366/EU of the European Parliament and of the Council of 25 November 2015 on payment services in the internal market; OJ L 337, 23 December 2015, pp. 35–127.
2. Regulation (EU) 2016/679 of the European Parliament and of the Council of 27 April 2016 on the protection of natural persons with regard to the processing of personal data and on the free movement of such data; OJ L 119, 4 May 2016, pp. 1–88.
3. European Court of Justice: Judgment of 11 September 2014, MasterCard Inc. and Others vs. European Commission; C-382/12 P, EU:C:2014:2201.
4. European Commission: Frequently asked questions: making electronic payments and online banking safer and easier for consumers. QANDA/19/5555, 13 September 2019
5. Graef, I., Husovec, M., Purtova, N.: Data portability and data control: lessons for an emerging concept in EU law. *Ger. Law J.* **19**(6), 1359–1398 (2018)
6. Martens, B.: An economic policy perspective on online platforms. Institute for Prospective Technological Studies, Digital Economy Working Paper 2016/05. European Commission, Brussels (2016)